

ФУНКЦІОНУВАННЯ КОНСТИТУЕНТІВ МОВЛЕННЄВОГО ВАРІАНТА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ “FACE” У ДЕТЕКТИВНИХ РОМАНАХ ХХ СТОЛІТТЯ

Матович О. О.

*кандидат філологічних наук,
викладач кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
вул. Дворянська, 2, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0003-1430-8463
olga.matovych@onu.edu.ua*

Онищук І. Ю.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
вул. Дворянська, 2, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0003-4032-3237
i.onyshchuk@onu.edu.ua*

Ключові слова: *портретні описи, портретні вкраплення, жанр, експлікація, конституент, негативні емоції.*

У статті розглядається лексико-семантичне поле “FACE”, що бере участь у створенні образу персонажа, а саме в його описі, у детективному романі. Шляхом суцільної вибірки було отримано 659 контекстів портретних описів персонажів детективного роману ХХ сторіччя. Нами з’ясовано, що портретні вкраплення (93%) превалюють над портретними описами (1,4%), що зумовлено жанровою специфікою досліджуваних творів. Такий прийом сприяє створенню динамічності оповідання, а також є сюжетною і структурною ланкою в текстах завдяки частим повторенням і уточненням портретних характеристик персонажів. Прийом, який автори детективних романів влучно застосовують для створення ефекту напруженості та загадковості. Число конституентів лексико-семантичного поля “FACE” становить 1 929 одиниць, найбільш актуалізовані такі зони: «очі», «особа загалом», «рот». Важливою роллю конституентів лексико-семантичного поля “FACE” є номінація вираження емоцій, мімічних і немімічних, через які автор передає переживання і почуття персонажів, надаючи їм достовірності. Загалом у межах усієї вибірки було зафіксовано всього 478 випадків експлікації емоційних переживань персонажа. У досліджуваних текстах були зафіксовані номінації почуття любові, а також 39 видів емоцій, станів і реакцій. Отримані дані були структуровані відповідно до номінацій позитивних, негативних і нейтральних емоцій. Аналіз виявив значну чисельну перевагу групи негативних емоцій, а саме «гнів», «невдоволення», «сором». У групі нейтральних емоцій превалюють «здивування», «здивування й інтерес», що цілком закономірно і зумовлено жанровою специфікою творів. Група позитивних емоцій найменш численна, ситуативна і не пов’язана із кримінальними сценами.

FUNCTIONING OF THE SPEECH CONSTITUENTS OF THE LEXICAL SEMANTIC FIELD “FACE” IN DETECTIVE NOVELS OF THE 21ST CENTURY

Matovych O. O.

*Candidate of Philological Sciences,
Lecturer at the Department of Foreign Languages for the Humanities
Odesa I. I. Mechnikov National University
Dvoryanska str., 2, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0003-1430-8463
olga.matovych@onu.edu.ua*

Onyshchuk I. Yu.

*Ph. D. in Linguistics,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages for the Humanities
Odesa I. I. Mechnikov National University
Dvoryanska str., 2, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0003-4032-3237
i.onyshchuk@onu.edu.ua*

Key words: *constituent, explication, genre, negative emotions, portrait description, portrait description created by gradually accumulated traits.*

The lexical semantic field “FACE”, which helps portray the characters in the detective novels, is studied in the article. 659 samples of contextual portrait description are selected by the method of total sampling. In the research we accentuate that the portrait description created by gradually accumulated traits prevails over the extended portrait (93 and 2,4% respectively) which is determined by the genre of the analyzed novels. Such techniques make the narration more dynamic and at the same time perform the function of actualizing the text coherence. The frequent repetition and portrait explications of the personages enhance the dramatic effect and keep the readers in suspense; the techniques deliberately employed by the authors. The lexical semantic field “FACE” comprises 1 929 constituents, with “eyes”, “face proper”, “mouth” being the most actualized elements. The “FACE” constituents play another important role; they are used to display mimic and non-mimic emotions through which the authors convey intense feelings the characters experience in the detective novels. Thus, there are 478 explications of the emotional states of the characters in the analyzed texts. We have distinguished the manifestation of 39 types of emotions, states and reactions. According to the emotional states they display the emotions and reactions have been grouped into negative, positive and neutral ones. The study indicates the abundance of negative emotions, as a result they represent the largest group, the most frequent emotions are “anger”, “displeasure” and “shame”. While the emotions of “surprise”, “bewilderment and interest” prevail in the second largest group of neutral emotions which is quite logical and is determined by the genre of the detective novels. Those manifestations of positive emotions are few in number; they are situational and not related to the crime scenes.

Постановка проблеми. У лінгвістиці літературний твір розглядається насамперед як цілий завершений текст, тобто як система різнорівневих одиниць, які автор використовує для досягнення специфічних комунікативних і передусім естетичних цілей. Художній твір виступає складною функціональною системою, організованою відповідно до визначених комунікативних завдань. Дослідження тексту як системи проводилося

багатьма вітчизняними та закордонними вченими, наприклад: І.Р. Гальперінім, В.А. Кухаренко, Л.І. Васильєвою, Н.М. Безсмертною, О.О. Калинюк та іншими.

Поняття системи передбачає деяку сукупність елементів, певним чином взаємопов'язаних один з одним, причому кожен із них проявляє свою якісну сутність тільки як елемент саме цього цілого. У межах системи можна виділяти групи елементів –

підсистеми. Подібно до того, як уся функціональна система спрямована на досягнення загального результату, кожна її підсистема забезпечує власний частковий результат, без якого неможливо виконати завдання, що стоїть перед системою загалом.

О.О. Калинюк пропонує трактувати текст як систему з позицій його композиційно-мовленнєвої будови, а саме як упорядковану сукупність композиційно-мовленнєвих форм (далі – КМФ), кожна з яких виступає в ролі елементів певної стилістичної системи [5, с. 45].

Головний інтерес для нашого дослідження становить КМФ «опис», зокрема портретний опис як вид розгляданої КМФ. Дослідженню композиційно-мовних форм і безпосередньо портретного опису в літературі присвячено праці О.Н. Беспалова, Н.В. Безсмертної, О.С. Горшенєвої, О.О. Калинюк, В.А. Кухаренко, О.А. Малетіної, О.А. Мальцевої, Т.В. Насалевич, Г.В. Старикової, Т.М. Цветкової та інших.

Портретний опис відіграє провідну роль у створенні образу персонажа літературного твору, адже «портрет передбачає розкриття людської особистості – характеру, психології <...>, тобто створення образу <...> людини» [2, с. 4]. В.А. Кухаренко визначає образ як «зображення загального через приватне, абстрактного через конкретне, абстрактного через чуттєво-наочне, відчутне» [6, с. 13]

Специфіка портрета в літературі, на відміну від інших видів мистецтва, полягає в тому, що всі функції та властивості портретних описів реалізуються через слово. Образи персонажів створюються за допомогою певних лексичних одиниць, об'єднаних семантичною спільністю. Слово – матеріальна даність художнього мовлення. Через мову втілюється і мовою створюється почуттєва наочність образу [6, с. 13].

У пропонованій роботі увага приділяється ролі лексики, що позначає особу, частини особи і мімічні прояви емоцій людини і є складовою частиною лексико-семантичного поля (далі – ЛСП) “FACE”, у створенні образів літературних персонажів. ЛСП розуміємо як сукупність лексичних одиниць, об'єднаних загальною семантичною ознакою, що перебувають у парадигматичних відносинах і номінують явища відповідно до їхньої понятійної, предметної або функціональної властивості. Конституенти мовленнєвої версії ЛСП “FACE” певним чином функціонують у текстах англійськомовної художньої прози і беруть участь у створенні образів персонажів різножанрових художніх творів.

Метою дослідження є аналіз конституентів ЛСП “FACE”, які в межах художнього тексту беруть участь у створенні образу персонажа класичного детективного роману (“whodunit”), а саме в його портретному описі. Матеріалом дослідження послужили англійськомовні романи ХХ ст. “The Three-Act Tragedy” (A. Christie), “The Chinese

Orange Mystery” (E. Queen) і “Too Many Cooks” (R. Stout). У процесі дослідження використовувався **метод кількісного аналізу** з метою опису частоти вживання конституентів ЛСП та їх розподілу в аналізованих текстах. **Метод контекстуально-інтерпретаційного аналізу** послужив засобом тлумачення використання конституентів ЛСП “FACE” у конкретному контексті детективних романів.

Теоретична значущість дослідження полягає в його антропоцентричній спрямованості, а також у визначенні жанрової специфіки портретного опису як складової частини художнього прозового тексту, у нашому випадку – класичного детективного роману. **Практичне значення** роботи полягає в можливості різноманітного застосування отриманих висновків, наведених спостережень і накопиченого фактичного матеріалу в подальших дослідженнях портретних описів персонажів різножанрових художніх творів, зокрема сучасного детективного роману. **Наукова новизна** виконаного дослідження полягає в тому, що в ньому вперше визначено мовленнєві функції конституентів ЛСП, які полягають у номінації зовнішнього вигляду людини та її внутрішнього психоемоційного стану, а також досліджено роль конституентів ЛСП у створенні образу персонажа літературного твору, доведено жанрову специфіку портрета як компонента художнього тексту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідник, які визначають портрет у літературі, зазначають, що предметом зображення цього виду КРФ «опис» є літературний персонаж, його зовнішній вигляд, одяг, манера поведінки, міміка, жести, пози, психоемоційні реакції літературного персонажа на навколишній світ [4–7; 9].

У статті згадане визначення терміна приймається як основне, оскільки воно відображає втілення в портреті в найбільш яскравій і концентрованій манері однієї із провідних властивостей мистецтва – антропоцентричності. Абсолютна антропоцентричність літературного художнього твору постулюється як одна з його специфічних рис, оскільки твір створюється людиною для людини.

Специфіка нашого дослідження визначає той факт, що в аналізі тексту твору до уваги береться не вся зовнішність персонажа, але тільки його обличчя, міміка і прояви емоцій, які відбиваються на обличчі. За одиницю обчислення в цій роботі приймається текстовий фрагмент, що містить лексикографічно зареєстровані номінації, які називають обличчя / частину обличчя, ознаки мімічної активності або немімічної зміни обличчя / його частини. Наприклад:

She (Lady Mary) was a tall thin woman, looking older than her fifty-five years. Her expression was sweet and rather timid. She adored her daughter, but was a little alarmed by her [11, с. 14].

У наведеному контексті виділений шрифтом фрагмент – опис виразу обличчя жінки – трактуємо як одну одиницю портретного опису, в такому разі це характеристика одного аспекту зовнішності (отже, говоримо про портретне вкраплення (далі – ПВ)). Під розгорнутим портретним описом (далі – РПО) розуміємо характеристику трьох і більше аспектів зовнішності персонажів, водночас хоча б два з них мають відноситися до різних зон особи.

Шляхом суцільної вибірки було отримано 659 контекстів портретних описів персонажів детективних романів. Оскільки більшість контекстів (94,6%) є описами об'ємних сюжетних сцен за участю кількох дійових осіб, містять розгорнуті портретні описи персонажів і портретні замальовки, загальна кількість лексичних одиниць не збігається з кількістю контекстів вибірки, багаторазово перевищує її, становить 1 929 конститuentів. Отримана кількість лексичних одиниць (1 929) буде надалі служити відправною точкою для розрахунків.

У всіх досліджуваних текстах були зафіксовані індивідуальні (98%) та групові (2% вибірки) портрети. Групові портретні описи зазвичай ситуативні і мають місце у сценах виявлення тіла жертви або повідомлення про скоєне вбивство, а також у сценах викриття злочинця. Наприклад:

Their eyes were dragged to something lying across the room on the floor before the bolted door leading to the office. It was the stiff body of the stout middle-aged man [12, с. 22];

*"I'm going to expose the murderer, and demonstrate his guilt, before we leave this room". <...> There were no murmurs. A few **glanced around**, but most of them **kept their eyes on Wolfe** [13, с. 116].*

З погляду ступеня деталізації портретного опису всі конститuentи мовленнєвої версії ЛСП нерівномірно розподіляються між портретними вкрапленнями (93%), портретними малюнками (5,6%) і розгорнутими портретними описами (1,4%). Отримані результати цілком відповідають тенденції, що зародилася в літературі на початку ХХ ст., а саме поступовій відмові від громіздких розгорнутих ПО на користь скорочення портретних описів до портретного малюнка, а пізніше і до портретного вкраплення. Такий прийом, по-перше, сприяє динамічності розгортання тексту, по-друге, служить сюжетною і структурною сполучною ланкою завдяки періодичним повторенням і уточненням портретних характеристик персонажів.

Варто зазначити, що, незважаючи на гіпотезу про взаємозв'язок місця персонажа в сюжетній канві тексту і рівня деталізації його портрета (чим важливіше персонаж, тим більше портретних характеристик актуалізується в межах одного ПО) [3], у нашій вибірці ця ідея не знайшла підтвердження.

Аналіз детективних романів демонструє іншу кореляцію: важливість персонажа в розвитку сюжету впливає не на ступінь деталізації його ПО, а на сумарний обсяг портретних характеристик цього персонажа в межах усього тексту (чим важливіше персонаж, тим більше частка його портретних описів у тексті).

Особливістю ЛСП "FACE" є те, що його конститuentи, описуючи психоемоційний стан персонажа, водночас характеризують і його зовнішність, оскільки емоції та почуття, які переживає людина, насамперед відбиваються на її обличчі, висвітлюють у такий спосіб нові грані її зовнішності. Навіть спроби приховати емоції або зберегти незворушний вигляд усупереч пережитій емоції відіграють свою роль у створенні образу персонажа.

У процесі дослідження всі конститuentи, які беруть участь в описах зовнішності персонажів, були класифіковані в межах кожного досліджуваного тексту відповідно до зон обличчя за такими групами (у порядку зменшення частотності): «очі / eyes» (974), «рот / mouth» (397), «обличчя загалом / face proper» (364), «чоло / forehead» (118), «щоки / cheeks» (27), «ніс / nose» (25), «щелепа / jaw» (16), «підборіддя / chin» (8) (див. табл. 1).

Отримані дані нерівномірно розподіляються за досліджуваними текстами: майже половина лексики використовується в описі зовнішності персонажів "The Chinese Orange Mystery" (43,9%), тоді як у творах "Too Many Cooks" і "The Three-Act Tragedy" використовується приблизно рівна кількість конститuentів – 35,7 і 20,4% відповідно.

Конститuentи найбільш численної зони «очі / eyes» (50,48%) описують і характеризують колір і форму очей персонажів, номінують процеси відкриття і закривання очей, примруження, «широко відкриті очі» як прояв подиву / шоку, підморгування і погляди, вирази очей персонажів, які сигналізують про їхні почуття і переживання, а також дають оцінку внутрішнім особистісним якостям, які відображаються в очах (доброта, інтелект тощо), не стосуються психоемоційного стану актантів. Наприклад:

*"Now wait, Barry. Hold your horses". He (sheriff) **squinted down** at Wolfe. "If you've really got this evidence it must be around somewhere" [13, с. 86];*

*"Meet Mr. Ellery Queen". Varjian turned **the remarkable lamps of his black eyes** upon Ellery. "Mr. Ellery Queen? So. You are a collector, Mr. Queen?" "Not of postage stamps", said Ellery in a dreamy voice. "Ah. Coins, perhaps?" "No, indeed. I'm a collector, Mr. Varjian, of odd facts". **Lids obscured three-quarters of the glittering pupils** [12, с. 85];*

*She shook her head and **let the eyes scold** me. "But you shouldn't have told me that about watering the horses. You might have known I would ask about it and find out" [13, с. 13].*

Зональний розподіл конститuentів мовленнєвої версії ЛСП «FACE» відповідно до опису зовнішності персонажів детективних романів

Зони обличчя	Текст						Усього (зони)	
	ChOM		TMC		TAT			
	кол.	%	кол.	%	кол.	%	кол.	%
«очі / eyes»	405	20,99	406	21,04	163	8,45	974	50,48
«рот / mouth»	191	9,90	110	5,70	96	4,98	397	20,58
«обличчя загалом / face proper»	159	8,24	95	4,93	110	5,70	364	18,87
«чоло / forehead»	51	2,64	51	2,64	16	0,83	118	6,12
«щоки / cheeks»	15	0,78	6	0,31	6	0,31	27	1,40
«ніс / nose»	16	0,83	8	0,41	1	0,05	25	1,29
«щелепа / jaw»	7	0,36	9	0,47	0	0	16	0,83
«підборіддя / chin»	3	0,16	4	0,21	1	0,05	8	0,42
Усього (тексти)	847	43,91	689	35,72	393	20,37	1 929	100,0

Приблизно однаково представлені зона «рот / mouth» (20,58%), до складу якої входять здебільшого номінації та характеристики губ, зубів і вусів актантів, таких знакових мімічних рухів, як посмішки, сміх і стиснуті через невдоволення губи; і зона «обличчя загалом / face proper» (18,87%), конститuentи якої номінують: а) зміну кольору шкіри обличчя персонажів (збліднення, почервоніння тощо), що спричинена переживанням сильних емоцій гніву, страху або збентеження; б) деякі зафіксовані вирази обличчя, які є результатом певної мімічної активності, що не є експлікованими в тексті художнього твору; в) мімічні рухи всього обличчя. Наприклад:

Somebody else was watching Oliver Manders. A little man with an egg-shaped head and very foreign-looking moustaches. Mr. Satterthwaite had recalled himself to M. Hercule Poirot's memory. The little man had been very affable [11, с. 15];

Berin nearly dropped his pipe. Then he laughed. He threw up his hands and waved them around, and shook all over, and laughed as if he never expected to hear a joke again and would use it all up on this one [13, с. 9];

But why should Oliver pretend to have an accident if he didn't? "He might have had reasons", said Sir Charles. "Quite natural ones". Egg blushed crimson [11, с. 80];

"Please, Brummer", murmured Ellery with a wince, "spare us these repetitions" [12, с. 28].

Зона «чоло / forehead» (6,12%) являє собою характеристики чола персонажів, номінації мімічних рухів чола («наспулені брови» як знак задуми або невдоволення, брови, підняті на знак подиву), а також окремі випадки актуалізації участі чола в номінаціях проявів емоцій і почуттів персонажів немімічним способом. Наприклад:

Osborne found himself hustled into the anteroom by a brawny policeman. Even Nye, the Chancellor's manager, and Brummer, the black-browed house-

detective, were there in firm if polite custody; as were Mrs. Shane, the floor-clerk, and Hubbell, Kirk's valet-butler [12, с. 160];

"<...> No, no, Kirk, don't clench your fists; I'm not poking fun at you. I mean it. You're adamant in your refusal, I suppose?" The veins at Donald's temple were angry knots. Perspiration materialized on his forehead. But he choked: "No", and said at once: "I mean – yes!" [12, с. 124];

Rossi stood frowning at an Indian blanket thrown over a couch as if he suspected it was made in France [13, с. 28];

Wolfe straightened a little. "If you have the correct list there <...> do you mind if I look at it a moment?" Tolman, with his brows up, shuffled through the papers before him, extracted one, handed it to me, and I passed it to Wolfe. Wolfe looked at it with his forehead wrinkled [13, с. 41].

Зони «ніс / nose» і «щоки / cheeks» представлені досить незначною кількістю конститuentів – 1,4 і 1,29% відповідно:

The three rooms of the Lewes suite were directly below the Kirk apartment. The door was opened in response to the Inspector's ring by an angular maid with cubistic cheeks and an unlovely pointed nose [12, с. 109];

There was a moment of thick silence. Then Ellery said swiftly: "Well, Kirk?" Jo Temple was wrinkling her tiny nose in the most complete puzzlement. She tightened her grip on Donald's arm [12, с. 112];

Her amble had brought her to a door on the opposite side of the corridor from the Kirk suite. <...> Sight of it brought a slight flush to Miss Diversey's cheeks [12, с. 4].

Зони «щелепа / jaw» і «підборіддя / chin» приблизно однакові за обсягом і представлені найменшою кількістю конститuentів – 0,83 і 0,42% відповідно.

Vukcic and Miss Berin were seated with empty glasses in front of them, neither looking animated

or entranced. Next to her on the other side was **a square-jawed blue-eyed athlete in a quiet gray suit who would obviously be a self-made man in another ten years** [13, с. 13].

Miss Wills was tall and thin, with a receding chin and very badly waved fair hair. She wore pince-nez, and was dressed in exceedingly limp green chiffon. Her voice was high and undistinguished [11, с. 13].

*I saw he (Wolfe) was holding his lips tight so blood wouldn't get in his mouth, and went and got some of his handkerchiefs and did some more sopping <...> He moved his **jaw up and down, and from side to side**. "I don't feel anything when I do that". He put the mirror down on the bed* [13, с. 95].

Наявність у нашій вибірці номінацій рухів щік і щелепи є несподіваною, оскільки в реальному житті ці зони не сприймаються як зони знаковою мімічної активності, що відбивається в мові. Аналіз мовленнєвої версії ЛСП не зафіксував конститuentів, що номінують міміку щік або щелепи, за винятком виразу "sb's jaw drops", що за своєю семантикою стосується зони рота. Отже, можемо зробити висновок, що актуалізація рухів щік і щелепи в досліджуваних текстах є авторською інтерпретацією міміки, оскільки «портретна презентація залежить від особистого авторського світосприйняття і його індивідуального стилю» [7].

Результати розподілу демонструють деяку схожість у використанні цільової лексики в досліджуваних романах, з невеликими винятками. Так, найбільш актуалізованими в ПО персонажів усіх творів є зони «очі / eyes», «обличчя загалом / face proper» і «рот / mouth», тоді як зони «чоло / forehead», «ніс / nose», «щоки / cheeks», «підборіддя / chin» і «щелепа / jaw» є слабо представленими або неактуалізованими.

Усе вищесказане підтверджує першорядну важливість номінацій зон очей, обличчя загалом і рота для опису зовнішнього вигляду як людей у реальному житті, так і персонажів художнього твору, у нашому випадку – детективного роману.

Однією з важливих ролей конститuentів ЛСП "FACE" є номінація мімічних і немімічних виразів емоцій на обличчі людини і персонажа, за допомогою яких автор художнього твору передає переживання і почуття вигаданих літературних персонажів і надає їм достовірності.

Невід'ємною особливістю жанру детективної прози є атмосфера інтриги та нервового напруження, зумовлена канонічною фабулою, основними елементами якої виступають злочин (загадка), розслідування та викриття злочинця. Персонажі детективного роману підпорядковуються законам жанру, проживають на сторінках роману зумовлені сюжетними обставинами емоції та почуття, роблячи внесок в атмосферу саспенсу, реагують на неї й апелюють до відповідних емоцій читача.

Загалом у межах усієї вибірки було зафіксовано всього 478 випадків експлікації емоційних переживань персонажів (24,78% від загального обсягу ЛСП). У досліджуваних текстах були зафіксовані номінації почуття любові, а також 39 видів емоцій, станів і реакцій. Отримані дані були структуровані відповідно до номінацій позитивних, негативних і нейтральних емоцій (табл. 2).

Аналіз виявив значну чисельну перевагу групи негативних емоцій (44,35%), представлену номінаціями проявів 17 емоцій, серед яких лідерами є гнів (9,41%) і невдоволення (8,34%):

*Between two of the cops stood Jerome Berin, with handcuffs on his wrists. I was surprised that under the circumstances Berin wasn't breaking furniture or even skulls, but all he was doing was **glaring and breathing*** [13, с. 47];

*"Identify the body? Then the man's unknown as yet?" "Nobody knows who he is", growled Dr. Kirk **with a grumpy look, squirming in his chair*** [12, с. 65].

Переважання негативних емоцій видається закономірним і жанрово зумовленим: скоєний злочин, смерть, подальше розслідування провокують негативні переживання.

Емоція подиву / шоку (15,48%) є найбільш експлікованою не тільки в межах групи нейтральних емоцій (32,21%), а й у всій вибірці загалом, що також зумовлено особливостями поетики детективного жанру: подробиці скоєння злочину, як і викриття злочинця, є несподіванкою для персонажів. Наприклад:

*"If he wasn't a New Yorker <...>, my son, he must have had baggage!" **Ellery's eyes widened. The Sergeant's mouth fell open*** [12, с. 101].

Стан зосередженості (7,32%), задуми (2,3%), спільно з емоціями подиву (8,79%), підозри (2,09%) і сумніву (1,88%) представляє психоемоційний портрет детектива / його асистента. Наприклад:

*"It's odd, certainly", said Sir Charles, and he, too, **stared at the scene of the accident in a puzzled manner*** [11, с. 70];

*Ellery strolled over to the corpse and **stared down thoughtfully*** [12, с. 39].

Позитивні емоції (9,41%), що експлікуються у вибірці, зазвичай ситуативно не пов'язані з основною кримінальною темою. Наприклад:

*M. Poirot walked in with a **beaming face** and greeted three highly astonished people* [11, с. 99].

Загалом жанрова зумовленість представлених у вибірці емоцій і почуттів пояснюється, на нашу думку, специфікою детектива як канонічного (формульний [8]) літературного жанру.

Висновки. У статті представлені результати детального аналізу конститuentів мовної версії ЛСП "FACE", їхньої ролі у створенні образів персонажів у літературних творах детективного жанру ("whodunit") англійськомовної художньої прози.

**Розподіл конститuentів мовленнєвої версії ЛСП “FACE”
відповідно до експлікації емоційних переживань персонажів**

I		II	III	IV		
Найменування		Кількість конститuentів	%			
Емоції / Emotions	Негативні / Negative	Гнів / <i>Anger</i>	45	212	9,41	44,35
		Невдоволення / <i>Displeasure</i>	40		8,34	
		Сором / <i>Shame</i>	25		5,23	
		Занепокоєння / <i>Anxiety</i>	22		4,60	
		Страх / <i>Fear</i>	19		3,97	
		Сум / <i>Sadness</i>	17		3,56	
		Нудьга / <i>Boredom</i>	11		2,30	
		Зневага / <i>Contempt</i>	7		1,46	
		Відраза / <i>Disgust</i>	6		1,26	
		Розчарування / <i>Disappointment</i>	5		1,05	
		Несхвалення / <i>Disapproval</i>	3		0,62	
		Роздратування / <i>Irritation</i>	3		0,62	
		Нетерпіння / <i>Impatience</i>	3		0,62	
		Поблажливість / <i>Condescension</i>	3		0,62	
		Вина / <i>Guilt</i>	1		0,21	
		Зловтіха / <i>Malice</i>	1		0,21	
		Відчай / <i>Despair</i>	1		0,21	
	Нейтрал. / Neutral	Подив / <i>Surprise</i>	74	154	15,48	32,21
		Спантеличення / <i>Bewilderment</i>	42		8,79	
		Інтерес / <i>Interest</i>	16		3,35	
Підозра / <i>Suspicion</i>		10	2,09			
Сумнів / <i>Doubt</i>		9	1,88			
Байдужість / <i>Indifference</i>		3	0,62			
Емоції / Emotions	Позитивні / Positive	Захоплення / <i>Excitement</i>	12	45	2,51	9,41
		Радість / <i>Joy</i>	7		1,46	
		Веселість / <i>Amusement</i>	7		1,46	
		Насолода / <i>Pleasure</i>	7		1,46	
		Полегшення / <i>Relief</i>	4		0,84	
		Захоплення / <i>Admiration</i>	4		0,84	
		Схвалення / <i>Approval</i>	2		0,42	
		Задоволення / <i>Satisfaction</i>	2		0,42	
Стани / States	Зосередженість / <i>Concentration</i>	35	46	7,32	9,62	
	Задума / <i>Musing</i>	11		2,30		
Ставлення / Attitudes	Глузування / <i>Mockery</i>	5	10	1,05	2,09	
	Співпереживання / <i>Empathy</i>	3		0,62		
	Підтримка / <i>Encouragement</i>	2		0,42		
Почуття / Feelings	Кохання / <i>Love</i>	3	0,62			
Стримання емоцій / <i>Restraint</i>		11	2,30			
Удавання емоцій / <i>Fake Emotion</i>		3	0,62			
Разом:		478	100,0			

У процесі дослідження було встановлено, що з погляду ступеня деталізації портретного опису всі конституенти мовної версії ЛСП нерівномірно розподіляються між портретними вкрапленнями (93%), портретними малюнками (5,6%) і розгорнутими портретними описами (1,4%). Отримані результати цілком відповідають поширеній у літературі з початку ХХ ст. тенденції поступової відмови від громіздких розгорнутих ПО на користь скорочення портретних описів до портретного малюнка, а пізніше і до портретного вкраплення.

Конституенти ЛСП, які беруть участь в описах зовнішності персонажів, були класифіковані в межах кожного досліджуваного тексту, розподілені за групами відповідно до зон особи. У результаті було встановлено три зони («очі / eyes», «рот / mouth», «обличчя загалом / face proper»), які

представлені найбільшою кількістю конститuentів, а отже, відіграють найважливішу роль у створенні образів персонажів художнього твору.

Аналіз конститuentів мікрополя на предмет експлікації емоційних переживань персонажа довів, що діапазон емоцій і почуттів, що експлікуються конститuentами мовленнєвої версії ЛСП, представлений номінаціями проявів 39 видів емоцій, станів і реакцій, серед яких найбільш значущими є гнів, подив і зосередженість. Отримані дані були структуровані за належністю до негативних, позитивних і нейтральних емоцій, експлікованих у досліджуваних текстах. Результати розподілу засвідчили переважання проявів негативних емоцій у психологічних портретах персонажів, що зумовлено специфікою детективу як канонічного літературного жанру.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ChOM – The Chinese Orange Mystery.

TAT – Three-Act Tragedy.

TMC – Too Many Cooks.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анджапаридзе Г.А. Не только о детективе. Москва : Вагриус, 2003. 382 с.
2. Андроникова М.И. От прототипа к образу. К проблеме портрета в литературе и кино. Москва : Просвещение, 1986. 456 с.
3. Беспалов А.Н. Структура портретных описаний в художественном тексте среднеанглийского периода : дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Москва, 2001. 160 с.
4. Горшенева Е.С. Портрет персонажа в системе целостного художественного текста : автореф. дис ... канд. филол. наук. Киев, 1984. 36 с.
5. Калинин Е.А. КРФ «описание» в научно-фантастическом тексте : дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Одесса, 2001. 121 с.
6. Кухаренко В.А. Интерпретация текста. 4-е изд., испр. Москва : Флинта, 2019. 316 с.
7. Кухаренко В.А. Кумулятивный образ и связность текста. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Серія «Філологія». 2011. Т. 14. № 1. С. 59–68.
8. Невская П.В. Особенности портретных описаний в художественных произведениях. URL: http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2013/Philosophia/4_138037.doc.htm.
9. Потапова Н.Д. Лингвистический поворот в историографии. Санкт-Петербург : Издательство Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2015. 380 с.
10. Cawelty J.G. Adventure, Mystery and Romance: Formula Stories as Art and Popular Culture. Chicago : UP, 1976. 292 p.
11. Christie A. Three-Act Tragedy. William Morrow Paperbacks, 2011. 272 p.
12. Queen E. The Chinese Orange Mystery. New York : Pocket Books, 1939. 243 p.
13. Stout R. Too Many Cooks. New York : Jove / HBJ, 1979. 205 p.

REFERENCES

1. Andzhaparidze G.A. (2003). Ne tolko o detective [Not only about detective]. M.: Vagrius. 382 p.
2. Andronikova M.I. (1986). Ot prototipa k obrazu. K probleme portreta v literature i kino [From prototype to image. On the problem of portrait in literature and film]. M.: Prosveschenie. 456 p.
3. Bespalov A.N. (2001). Struktura portretnyih opisaniy v hudozhestvennom tekste sredneangliyskogo perioda: Diss... kand. filol. nauk: 10.02.04 [The structure of the portrait descriptions in literary text of the Middle Age period. Dissertation for obtaining the candidate of science degree]. M. 160 p.
4. Gorsheneva E.S. (1984). Portret personazha v sisteme tselostnogo hudozhestvennogo teksta: avtoref. dis ... kand. filol. nauk [The character's portrait in the fictional text. Abstract to dissertation for obtaining the candidate of science degree]. K. 36 p.

5. Kalinyuk E.A. (2001). KRF opisaniye v nauchno-fantasticheskom tekste. Diss. ... kand. filol. nauk: 10.02.04 [Compositional-Speech Form of Description in Science Fiction. Dissertation for obtaining the candidate of science degree]. Odessa. 121 p.
6. Kuharenko V.A. (2002). Interpretatsiya teksta [Text interpretation]. 4rd ed. M: Flinta. 316 p.
7. Kuharenko V.A. (2011). Kumulyativnyy obraz i svyaznost teksta. [Cumulative image and text cohesion]. Visnyk KNLU. Seriya Filologiya. 14(1), 59–68.
8. Nevskaya P.V. Osobennosti portretnykh opisaniy v hudozhestvennykh proizvedeniyah [Specifics of portrait descriptions in works of fiction]. URL: http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2013/Philosophia/4_138037.doc.htm
9. Potapova N.D. Lingvisticheskiy povorot v istoriografii [Linguistic turn in historiography]. SPb.: Izdatelstvo Evropeyskogo universiteta v Sankt-Peterburge. 380 p.
10. Cawelty J.G. Adventure, Mystery and Romance: Formula Stories as Art and Popular Culture. Chicago: UP, 1976. 292 p.
11. Christie A. Three-Act Tragedy. William Morrow Paperbacks, 2011. 272 p.
12. Queen E. The Chinese Orange Mystery. New York: Pocket Books, 1939. 243 p.
13. Stout R. Too Many Cooks. New York: Jove/HBJ, 1979. 205 p.